

PROLETAREC

Slovensko Glasilo Jugoslovanske Socialistične Zveze

EV.—NO. 837.

CHICAGO, ILL., 27. SEPTEMBRA (September 27th), 1923.

LETO—VOL. XVIII.

Upravištvo (Office) 3639 WEST 26th ST., CHICAGO, ILL.—Telephone Rockwell 2364.

POGLAVJE O DEMOKRACIJI IN DIKTATURAH.

Evropska in druga ljudstva so se borila dolga desetletja zoper avtokracije in za državljanske pravice. Vsaka svobodščina je bila priborjena več ali manj s krvjo.

Polagoma so se avtokratične monarhije preminjale v ustavne monarhije. Prvotna volilna pravica je bila zelo omejena — v nekaterih deželah je še danes. Privilegij glasovanja so imeli le posedujoči sloji — veleposestniki in malomeščanstvo. Volilna pravica je bila razdeljena po kurijah — čim večje je bilo tvoje premoženje, tim več je štel tvoj glas. Nekaj veleposestnikov, plemenitašev, je štelo na volišču toliko, kakor več tisoč malih posestnikov. Delavci in sploh niso imeli volilne pravice.

Socialna demokracija je vojevala silovite metode, predno je priborila volilno pravico tudi delavstvu. Ampak tudi ta je bila v začetku omejena. Medtem, ko je imel delavec le en glas, je imel veleposestnik in vsak večji posestnik tri ali štiri. Razmerje poslancev je bilo še bolj krivično razdeljeno. Prvi parlamenti niso bili predstavniki ljudstva, ampak gotovih privilegiranih slojev. Delavsko ljudstvo pa ni bilo nikdar "privilegirano" sloj.

Dolgoletni boji za volilno pravico so se v mnogih državah končali s tem, da je bila uvedena "splošna, enaka in tajna volilna pravica." Vsak državljan, ali bolje podanik, je imel glas. Ampak pravice parlamentov so bile v mnogih deželah še vedno močno omejene. V Avstriji niso imeli cesar pravico vsak hip razpustiti državni zbor, ako mu ni ugajal, in med tem je imela vlada delati kar je hotela, ne da bi bila odgovorna kakemu ljudskemu zastopstvu. Pravico razpuščati parlament imajo nekateri vladarji še danes. Tudi car jo je imel, pa so mu jo končno vzeli.

Že po par letih svetovne vojne se je pričela širokem zamahu razvijati propaganda za najnovejšo demokracijo, samoodločevanje narodov, in poraz avtokracij. Na čelu tega gibanja je stal Wilson po vstopu Zed. držav v vojno. Ko je šel Wilson po premirju v Evropo, so ga pozdravljale po mestih velikanske množice ljudstva kot

nosilca nove, prave, resnične demokracije. Vladna gospoda Francije in Anglije je te demonstracije končno preprečila in gospodje so se počasi posedli okoli zelenih miz v Versaillesu in napravili po dolgem mešetarenju in intrigranju "mirovno" pogodbo. Demokracije ni bilo, samoodločevanja narodov tudi ne, miru pa najmanj.

Druga ruska revolucija (boljševiška) je zavrgla besedo demokracija kot buržvazno frazo in proglasila diktaturo proletariata. Toda takoj po premirju je nastalo v Evropi nekaj novih dežel (Čehoslovaška, Poljska, baltiške države), ki so hotele biti demokratične. Proglasile so se za republike in v svoje ustave so zapisale demokratične zakone. V krog teh demokracij je šla po porazu kajzerjevih armad tudi Nemčija. Vzeto v pošte predvojne avtokracije, je demokracija z vojno veliko pridobila. Ob enem je prinesla rojstvo nove dobe. Rojstva pa ni brez bolečin.

Za demokracijo je treba pogojev, predvsem ljudi zrelih za demokracijo! In kar je glavno: prave politične demokracije ne more biti brez INDUSTRIALNE DEMOKRACIJE.

V parlamentih raznih evropskih držav je vladal v zadnjih letih pravi politični kaos. Na podlagi proporcionalnih sistemov je bilo mogoče vsaki stranki dobiti zastopstvo v državnih zborih. Mnogo teh skupin je samo kritiziralo in se odrekalo vsakim odgovornostim in konstruktivnemu delu. Vlade, ako niso imele jake večine, so se zatekle h koalicijam. Ustreči niso mogle nikomur in tako so bile brezmočne. Nastala je poleg ekonomskega kaosa še politična anarhija, ljudske mase pa so se pogrezale v brezbržnost. Kritizirati niso prenehale. Nevedne kakor so, so pričakovale odrešenja kje od zunaj ali od velikih mož. Volitev se je udeleževalo vedno manj državljanov, posamezne stranke in strančice pa so se borile med seboj z vsemi mogočimi sredstvi in izigravale ignoranco mase. V tej situaciji vsesplošnega ekonomskega in političnega kaosa ni mogla zmagati RAZUMNOST mas, ker niso še dovolj razumne ZA

ZMAGO, in zato se je pojavila na površju zopet politična avtokracija v novih oblikah.

Komunistično diktaturo na Ogrskem je nasledila diktatura bele garde. To je bil pojav posebnih ogrskih razmer, raditega v splošnem presojanju ne pride v poštev.

Najvažnejša revolucija avtokracije se je izvršila v Italiji. Fašistična diktatura je napravila iz ustave in parlamenta farso. Potem je prišla na vrsto Bolgarija, kjer je vojaška diktatura porazila vladajočo Stamboliskijevo diktaturo. Od italijanske revolucije se ločita obe bolgarske v tem, da sta se obe proglašale za nosilke prave demokracije.

V Grčiji se vrši ena diktatura za drugo, dežela pa gazi v vedno večjo bedo.

Pred par tedni je prišla Španija v vrsto. General Primo-Rivera je izvedel revolucijo, vrgel vlado, razpustil parlament, prisegel zvestobo kralju in organiziral direktorat, sestoječ iz generalov, ki bo pravi vladar Španije, dokler bo. Kar se tiče španskega ljudstva, se ni nikdar brigalo za demokracijo in podobne stvari. Mase so nevedne in skrajno klerikalne. Delavstvo v Kataloniji in v Madridu edino se je borilo za demokratične institucije, toda tudi delavstvo ni bilo enotno. Španija je dežela splošne korupcije in politične ter ekonomske zaostalosti. Ljudstvu — tisti brezbrizni masi ki predstavlja večino — je vseeno kdo ga vlada, dokler dobi za silo jesti in dokler ga ne mučijo druge velike nadloge.

V Nemčiji propagirajo diktaturo skrajni reakcionarji in skrajni radikalci, prvi monarhistično, drugi delavsko. V Bolgariji ima Cankov opravka s kmeti in komunisti. Ena diktatura skuša izpodriniti drugo — in to je nesreča z diktaturami.

Diktature ima človeštvo že oddavna. Glavarji, načelniki, plemiči, vladarji, poveljniki, sultani, faraoni, — vse to so besede iz besednjaka diktature. Človeški naturi pa se diktatorstvo upira. Ker ne moremo biti vsi diktatorji, si prizadevamo, da ne bi bil nihče diktator. In tako se vrši tudi borba za demokracijo že zelo dolgo. Vršila se je pred stoletji in tisočletji v raznih oblikah pod raznimi imeni, kakor se vrši danes.

Instinkt poveljevati drugim za SVOJE interese je več ali manj ukoreninjen v vsakem človeku. Vsakdo bi rad ukazoval in ustrašoval nepokorne. Vsakdo bi rad bil bogataš, to pa moreš postati le ako izkoriščaš druge. Zato imamo danes na svetu toliko verižništva, toliko špekulantov in — diktatur. Vojne in povojne razmere so vrgle ljudstva iz njihovih normalnih tirov razvoja in tako izgleda, vsaj na prvi pogled, da gremo v napredku rakovo pot.

Toda ker vemo za gotovo, da ne moremo biti vsi bogataši in da ne moremo biti vsi diktatorji, bomo počasi zopet poskušali misliti, kako urediti družabni sistem, v katerem ne bo treba diktatur, v katerem bi lahko vsi ljudje udobno živeli in vsi — delali.

Izprevideli bomo, da je demokracija boljša od diktatur, da pa moramo biti zanjo sposobni. Zato se bomo učili; bolj in bolj bomo spoznavali, da je prava politična demokracija nemogoča brez industrialne demokracije, zato bomo delali več in več, da jo dosežemo. Tudi zanjo se moramo vsposobiti. In neizbežno moramo spoznati, da bo najboljša taka ekonomska uredba, v kateri ne bo kapitalističnih kraljev in njihovih lakajev na eni strani, in na drugi izkoriščanih delavskih in kmečkih množic, ampak uredba, v kateri bodo imeli vsi enake priložnosti do dela in do uživanja produktov dela. To bo socialistična uredba. Tudi zanjo se moramo učiti in vsposobljati.

Človeštvo je kakor razposajen, zloben učenec, ki ima sicer "dobro glavo", pa vendar dela neumnosti in dobiva "kljuke" v izpričevala. Toda se vendar uči. Delamo napake, nešteto napak, v svoji zlobi skušamo škoditi drug drugemu, izkoriščati drug drugega, poveljevati drug drugemu, ampak učimo se vendar. Zato gremo naprej, tudi če nam noga včasih zdrsne korak ali dva nazaj.

Strahovi, ki jih nikjer ni ...

Ellis Searles, urednik glasila unije United Mine Workers, veruje v strahove.

Poročali smo že, da je publicijski biro unije premogarjev, kateremu načeljuje Searles, izdal serijo dokumentov, v katerem je "razkrinkal" strahove.

Kakšne strahove?

Ej, strahov je mnogo! Searles jih je našel cel milijon v Zed. državah. Ameriki preti od teh strahov silna nevarnost. Zato mora ameriško delavstvo brez odlašanja nastopiti proti njim, da jih prežene, pravi Searles. Tudi delodajalce poziva na pomoč, kar dokazuje, da je publicijski biro v Indianapolisu res prestrašen.

Searles je pobral iz raznih dokumentov Burnsove detektivske agenture in iz sodnih obravnav proti komunistom "podatke" o prekijskem delovanju ameriških komunistov. V svoji prestrašenosti je prištel celo vrsto organizacij komunistom, dasi nimajo s komunistično organizacijo, ako kot taka še obstoji, nikakih stikov. Marsikak liberalec in progresivec se je začudil, ko je čital v listih, da ga Searles prišteva komunistom.

Izgrede v Herrinu so povzročili komunisti, po Searlesovem zatrdilu namreč. Njemu v blamažo pa so prišli na dan illinoiski konservativci.

nijski odborniki z izjavo, da je Searlesova delitev neutemeljena.

Fakt je, da se je Searlesov publicijski biro svojo serijo "razkritij" osmešil pred resno delavsko javnostjo. Celo kapitalistični dnevnik, ki so Searlesove dokumente sicer priobčevali, jim niso pripisovali nikake važnosti. Veseli jih je vendar, ker vidijo, da je resnična nevarnost ameriškemu kapitalizmu še daleč.

"New York Call" pravi, da bo Searles močnejše dobil pomoč od delodajalcev, kadar se bo bojuje za boj proti radikalnim strujam med delavstvom, toda kadar bo premogarska unija stala v boju za izboljšanje razmer svojega članstva ali v boju da jim obvaruje kar so si že priborili, bodo delodajalci nastopili proti konservativnemu delavstvu ravno tako energično kakor proti radikalnemu. Kapitalizem ne bo plačal Searlesovih zaslug s koncesijami delavstvu. Iz približenih izkušenj bi moral Searles in ostali odbor U. M. W. to vedeti. Ako se hoče boriti proti ekstremnim strujam, bo zanj častnejše, da se poslužuje poštenih metod, delavstvo pa naj posluša argumente, sodi in razsodi.

Naloge, ki jih imamo in hočemo izvršiti.

Iz urada tajništva J. S. Z.

Vsaka organizacija ima svoje naloge. Najboljše naloge pa imajo socialistične organizacije. Preurediti sedanji ekonomski sistem v socialističnega, je ogromno delo, ki ga mora izvršiti delavski razred, organiziran v socialističnih in drugih delavskih organizacijah.

Ako je podvzetje veliko, ga je treba voditi z velikimi močmi. Ako je zgradba ogromna, je potrebna tudi ogromno število delavcev. Ako je socialna armada močna in jo hočemo premagati, moramo postaviti proti nji še močnejšo armado.

Za zgraditev socialistične družbe je treba ogromno število socialistično mislečih, socialistično čutečih, socialistično delujočih delavcev.

Za te naloge vsposoblja jugoslovansko delavstvo v Ameriki Jugoslovanska Socialistična Liga. Že mnogo let vrši svoje delo in kar je našim narodom v tej deželi resničnega napredka, je njena zasluga, zasluga vseh tistih elementov, ki so delali pod okriljem J. S. Z. ali pa pod njenim vplivom in vodstvom. Doseženi uspehi odvagajo vse storjene napake.

Naloge J. S. Z. pa niso danes nič manjše kakor so bile. Pripravljanje in vzgajanje delavstva za socializem ni stvar kratkega časa. Takšno ogromno delo se ne izvrši na mah.

Na zadnjem zboru J. S. Z. smo napravili mnogo zaključkov, katere je treba izvajati, ako hočemo, da ostanejo samo zaključki. In da bo

šlo naše delo hitrejšje naprej, je v prvi vrsti potrebno, da pojačamo našo Zvezo.

Situacija se razčiščuje in vidimo tole: razdelitev delavstva na prepirajoče se frakcije je prinesla proletariatu ogromno škodo. Nadalje spoznamo: kakor ni mogla socialistična stranka delati čudežev preko noči, se jih ne more delati tudi pod nobenim drugim imenom v delavskem gibanju.

Tudi to smo spoznali: tiste frakcije, ki so se ločile od nas, češ da smo prepočasni in so si napravile svoje revolucionarne programe, so v teku nekaj mesecev izprevidele, ker so morale, da so postavile svoje platforme na pesek. Vračale so se nazaj k socialističnim programom in taktikam in ker niso hotele priznati zmot, so nazvale socialistični program in taktiko za "NOVI" program in taktiko.

Premislimo in preštudirajmo stvar od vseh strani, pa vidimo: Socialistična stranka stoji, četudi oslABLJENA radi zunanjih in še bolj notranjih bojov, trdno in neomajano kakor je stala. Za seboj ima dolga leta izkušenj v delu in borbah. Ima sodruge, ki so se utrdili v bojih; vsi ti so ostali; nekateri, malodušni, so se umaknili. Nekateri, ki niso mogli v početku razumeti notranjih razprtij, se vračajo nazaj v njene vrste. Socialistična armada raste kljub temu, da nismo imeli za organiziranje delavskih mas še nikdar takih težav kakor v teh razburkanih časih.

Ozrimo se na našo J. S. Z. Bila je obsovržena od vseh nazadnjaških elementov skozi vsa leta svojega obstoja in je še danes. V krizi jo je zapustilo mnogo članov, veliko jih je postalo mlačnih. Ampak J. S. Z. je stala, prebolela udarce in sedaj raste! Naši zvezi nasprotna struja v delavskem gibanju je žrtvovala tisočake in mnogo energije, da jo uniči. Rezultat: J. S. Z. živi, se dviga, njeni nasprotniki pa padajo v grob, ki so ga kopali nam.

J. S. Z. ni še to kar bi morala biti. Svojih postojank še nima povsod tam, kjer bi jih MORALA imeti. In da bo to kar bi morala biti v interesu našega delavstva, v interesu celokupnega gibanja, je potrebno, da stopimo v akcijo VSI in ji gradimo nove ter utrjujemo stare klube.

Videli smo iz teh izvajanj, da je socialistična stranka prestala preizkušnjo, da ni omagala v ognju in krizah, da je odbila vse udarce, zedinila svoje raztresene moči in pričela z ogromno organizatorično kampanjo. Z vsem tem je dokazala, da ima pravico do življenja in da ima pogoje za prospevanje. Sodrugi, delajmo in agitirajmo za našo stranko! Somišljeniki, stopite v njene vrste! Ako delate za J. S. Z., delate za socialistično stranko in socializem. Ako se pridružite J. S. Z., postanete obenem tudi član socialistične stranke.

Naloge J. S. Z. so tudi vaše naloge. Torej nadaljujmo z delom!

SEMINTJA.

Bikoborbe. — Reforme obljublajo. — Poincarejeva zmota. — Kandidatje za diktatorje tekmujejo. — Potresna slika. — Premogarji pred novim bojem. — Izganjanje črncev. — To nas ne zanima.

Luis Freg, Mehikanec, "šampijon" v bikoborbah, je 23. septembra zadnjič zabaval madridsko publiko. Razdražen bik ga je prebodel z rogom skozi trebuh in ga vrgel pred očmi 20.000 gledalcev deset čevljev visoko v zrak. To je skoro bolj zanimivo kakor borba med samo človeškim biki, kakor sta n. pr. Dempsey in Firpo.

Smrt matadorja Luisa Frega je za povprečnega madridskega meščana važnejši dogodek kakor pa revolucija, ki jo je izvedel general Primo-Rivera, marquis de Estella. 'Kruha in iger!', so klicali v starem Rimu. Ta rek ima še vedno svojo veljavo.

Primo-Rivera je tudi v bojni areni. Ukazal je zapreti radikalne voditelje med delavstvom, delavcem pa zabičil, da morajo biti mirni. Obljubil pa jim je reforme. Tudi Mussolini je delal take obljube. Delavstvo je menda zadovoljno, kajti če ne bi bilo, bi te vrste diktatorji ne mogli s tako lahkoto prihajati na vlado in pometati z institucijami, v katerih je tudi delavstvo imelo nekaj besede.

Bolgarski komunisti se hočejo otresti buržvazne diktature in proglasiti svojo. Kmetje jim pomagajo. Ako se jim igra ne posreči, jih bo zadela enaka usoda kakor na Ogrskem, Bavarskem in Finskem. V tekmah za polastitev vladne moči, za diktature, odločuje samo brutalna sila. Kdor jo ima več, tisti diktira in kolje svoje nasprotnike v imenu "zakona, miru in reda".

Iz Nemčije se poročila o vulkaničnem položaju neprestano nadaljujejo. Na apele Francije, naj bo obzirnejša v postopanju z Nemčijo, je na nekem shodu odgovoril ministerski predsednik Poincare, da francoska vlada ne odstopi od svoje taktike napram Nemčiji. "Tudi ako nastane v Nemčiji splošna anarhija se Francija nima ničesar bati. Francoska republika je vzor država, naše prebivalstvo je mirno, naša demokracija je res demokracija. Francija je imun pred nalezljivostjo."

Poincare najbrž ve, da se moti. Ampak on govori tako, kakor hoče naščuvano francosko ljudstvo, ki je danes v večini. Ne glede, kako si trden in zdrav, se boš nalezil bolezn, ako se boš

gibal med okuženci. V nezdravih okoliščinah mora tudi tisto, kar je zdravega podleči. Nezdrava politika Francije se bo maščevala prej ali slej tudi nad francoskim ljudstvom. Mogoče je da se odgovorni faktorji izpametujejo preje prdno pride katastrofa.

V razvalinah Tokija in Jokohame dela tista če delavcev, domačinov in tujcev — eni ki iščejo svoje drage, drugi ki iščejo blagajne in vrednote v ruševinah, tretji, ki hočejo tam, kjer je bilo pred prvim septembrom moderno mesto, zgraditi še modernejše mesto. Na tisoče mrtvecev je že izkopanih, na tisoče jih je še v razvalinah. Ti di kanali so jih že polni. Ožgana, zmečkana trupla mečejo na kupe, jih polivajo z oljem in sproti sežgo. V Jokohami pobirajo le tista trupla, ki so na površini razvalin. Druga, za katere bi vzelo preveč časa in energije, da bi se jih dobilo na površje, bodo pustili zakopane v razvalinah. Splošno mnenje je, da se Jokohama, pred mesec dni eno najbolj prosperujočih japonskih mest, ne dvigne nikdar več. Tokio, sedež vlade japonskega cesarstva, pa se polagoma dviga. Nekaj desetletjih bo postalo eno najmodernejših mest na svetu — ako se med tem pod zemeljskimi globinami zopet kaj ne pripeti.

Konvencija antracitnih premogarjev je potrdila pogodbo, sklenjena med zastopniki unije in operatorjev, in obrat je obnovljen. Premogarji niso dobili vse, kar so zahtevali, ampak tudi nade operatorjev, zrušiti unijo, se niso izpolnile.

Premogarji se nahajajo pred novim bojem na poljih mehkega premoga. Energije unije bi se sedaj morale koncentrirati za ta boj. Toda v škodo uniji, se jih premnogo troši v medsebojnih bojih. Ellis Searles je s svojimi "razkritji" spote še bolj podžgal. To koristi operatorjem, kakor jim koristijo intrigriranja nekaterih elementov, ki se proglašajo za edino prave revolucionarje.

Trdi premog se je podražil \$1 na tono. To pravijo meščanski listi, je posledica povišanja plač premogarjem. Odjemalci trdega premoga so večinoma revnejši ljudje. Urednikom kapitalističnih listov se smilijo. Ako ne bi premogari zahtevali "velikih" plač, bi bil premog cenejši — zaključujejo v svojem modrovanju. Kaj pa dobčki operatorjev? Ako bi se za tretjino zmanjšali, bi bili še vedno visoki in premoga ne bi bilo treba podražiti.

Joseph Cauffiel, župan mesta Johnstown v Pa., je izdal pred dobrim tednom dni ukaz črnecem, da se morajo izseliti. Za vzrok ukazu navaja, da so črncci ubili dva policaja in par nevarno ranili. Ker noče, da bi prišlo do plemenskih izgredov, je izdal ta odlok. Črncci so se baje poselili na vlake in odpotovali, kakor jim je bilo ukazano. Gubernor Pinchot je uvedel preiskavo.

Industrialci v vzhodnih in srednjepovodnih mestih potrebujejo cenene delavce, kakor jih potrebujejo plantažniki v južnih državah. Industrije so dobivale preje ceneni delovni material iz želez vzhodne in južne Evrope. Sedaj je naseljevanje omejeno. Južne države pa so napolnjene črncev. Industrialci so posegli po njih in tako se je pričelo preseljevanje črncev iz juga na vzhod. Belopoltni ameriški delavci so preje mrzeli Poljake, Hrvate in vse druge "hunkije". Sedaj pa mrze vsi skupaj črnce. Pri tem pa so si pomagali tudi vse prejšnje mržnje. Industrialcem uganja.

Črnci, kateri prihajajo iz južnih držav, so ljudje, ki imajo zelo malo življenskih potreb. O njih nima pojava, o politični akciji vedo še veliko manj kakor belopoltni ameriški delavci, mnogi so analfabeti. To ni njihova krivda. Vlastodržci na jugu hočejo bedasto zamorsko maso, ker jo je lažje izkoriščati. Kadar pride taka masa v industrijska mesta, otežkoči boj tistemu delavstvu, ki se trudi izboljšati svoje življensko stanje.

Črnci so prišli v Ameriko proti svoji volji. Lovili so jih po afriških džunglih in jih pošiljali v južne države te severoameriške republike kot sužnje. Razmnožili so se, civilna vojna jih je osvobodila suženjstva in jim dala državljanske pravice, ki pa so v južnih državah le na papirju. Pregarjati jih iz kraja v kraj, ne bo nikomur pomagano.

Črnci so tukaj in bodo ostali. Naloga unije delavskih političnih organizacij je, da črnce izobrazujejo. Črnci niso zlo. Njihova nevednost je zlo. Črncev ne moremo odpraviti, ne še sedaj, ker še ne poznamo mila, ki bi moglo pobeliti njihovo kožo. Toda nevednost mel njimi lahko odpravimo, dasiravno to delo ni lahko, niti vprašanje kratkega časa, ampak dolgih desetletij. Dela je za vse dovolj, kruha tudi. Da se sovražimo, so krivi naši instinkti, katere pridno negujemo.

V državi Oklahomi vodi governer Walton in njegovi pristasi boj proti organizaciji Ku Klux Klan. Walton rolni, prōglašča obsedna stanja in izdaja proglase, zakrinkani klanski člane pa terorizirajo vse njim neljube osebe nasploh. Brutalnosti uganjajo skoro nemoteno, ne samo v Oklahomi ampak tudi v večih drugih državah Unije, toda to nas ne zanima. Čemu pa je Rusija na svetu, ako ne zato, da kažemo njen barbarizem?

Koliko članov sem pridobil zadnji mesec za socialistični klub J. S. Z.?

Pišite po pojasnila tajništvu JSZ, za ustanovitev socialističnega kluba v vaši naselbini, ako ga še nimate.

LEONID ANDREJEV:

POVEST O SEDMIH OBEŠENIH

Prevel JOSIP VIDMAR.

(Nadaljevanje.)

In ta jutrašnja "ena popoldne", ki se še tako pred kratkim ni popolnoma nič razlikovala od drugih ur, in je bila samo mirno drsanje kazalca po zlati uri, je naenkrat navzela zlokobno prepričevalnost, izstopila iz ozadja, začela živeti posebej in se vzdvila kot ogromen črn steber, ki je rezal vse njegovo življenje na dvoje. Kakor da ni bilo pred njo niti za njo drugih ur, samo ona pa je edina, predrzna in domišljava, imela pravico do nekakega posebnega življenja.

— No? Česa ti je treba? — je jezno vprašal minister skozi zobe.

Gramofoni so tulili:

— Ob eni popoldne, eksclenca! — in črni steber se je nasmehoval in klanjal.

Minister je zaškripal z zobmi, se vzdignil v postelji — sedel in oprl obraz na dlani — nikakor ni mogel zaspati v tej prekleti noči!

Zakril si je obraz z napihnjenimi, dišečimi dlanmi in si predstavil, kako bi jutri zjutraj vstajal, ne da bi kaj slutil, potem bi pil kavo, ne da bi kaj slutil, potem bi se oblačil v predsobi. In niti on niti sluga, ki bi mu pomagal obleči kožuh, niti lakaj, ki bi prinesel kavo, ne bi vedeli, da je popolnoma brez smisla piti kavo, oblačiti kožuh, ko bo pa čez par minut vse skupaj, kožuh in njegovo telo in kavo v njem uničila eksplozija, vzela smrt. Glej, sluga odpira steklena vrata . . . In oni mili, dobri, prijazni sluga, ki ima plave vojaške oči in svetinje čez vse prsi, odpira strašna vrata — odpira, ker ne ve ničesar. Vsi se smehljajo, ker ničesar ne vedo.

— Oho! — je spregovoril naenkrat in počasi odmaknil dlani od obraza.

Gledajoč v temo, daleč predse, s strmečim, napetim pogledom, je ravno tako počasi stegnil roko, zatipal zažigalo in prižgal luč. Potem je vstal; ne da bi si nataknil šlape, je obšel bosonog po preprogi tujo, neznano spalnico, našel še zažigalo stenske svetilke in prižgal. Postalo je svetlo in prijetno, le razmetana postelja in odeja, ki je padla na tla, sta govorili o nedavni grozi, ki še ni popolnoma minila.

V nočnem perilu, brado razmršeno od nemirnih gest, z jeznimi očmi, je bil dostojanstvenik podoben vsakemu drugemu jeznemu starcu, ki ne more spati in ki ima težko naduho. Kakor da ga je ogolila smrt, ki so mu jo pripravljali ljudje, in ga iztrgala iz razkošja in dostojanstvene imenitnosti, ki ga je okrožala, — in težko je bilo verjeti, da ima ta-le človek tako oblast, da bi moralo to-le njegovo telo, tako vsakdanje, priprosto človeško telo, strašno poginiti v ognju in

gromu pošastne eksplozije. Prav tako slečen, kot je bil, se je vsedel v najbližnji naslonjač, vendar pa ni občutil mraza. Podprl je z roko razmršeno brado in se je v globoki in mirni zamišljenosti zrano zastrmel v štukature neznanega stropa.

To je torej na stvari! Zato se je tako prestrašil in razburil! Zato torej stoji v kotu in ne odide in ne more oditi!

— Bedaki! — je dejal prezirljivo in tehtno.

— Bedaki! — je ponovil bolj glasno in nekoliko okrenil glavo k vratom, da bi ga slišali tisti, ki se jih tiče. In tikalo se je detektivov, policije, ki jih je ravnokar imenoval tičke in ki so mu v preveliki vestnosti natančno povedali o pripravljenem atentatu.

“No seveda,” je mislil globoko z nenadoma okrepele mislijo: — “to je sedaj, ko so mi povedali, zdaj vem in me je groza, toda tako bi ničesar ne vedel in bi mirno pil kavo. No, potem pa, seveda, ta smrt — toda, ali se tako bojim smrti? Bole me ledice in nekoč vendar umrjem, pa me ni strah, zato ker ne vem ničesar. Ti bedaki mi pa povedo — ob eni popoldne, ekscelenca! Pa so še mislili, bedaki, da bom vesel. Namesto tega pa se je postavila v kot in ne odide. Ne odide, ker je to moja misel. In ni strašna smrt, temveč to, da veš zanjo; in bilo bi popolnoma nemogoče živeti, če bi mogel človek vedeti popolnoma točno in gotov dan in uro, kdaj umrje. Ti bedaki pa me opozore: ob eni popoldne, ekscelenca!”

Postalo je tako lahko in prijetno, kot da mu je kdo dejal, da je popolnoma nesmrten in da ne umrje nikoli. In čuteč svojo silo in um med to čredo bedakov, ki se tako brez smisla in tako drzno vrivajo v tajnosti bodočega, se je zamislil o blaženosti nevednosti s težkimi mislimi starega, bolnega človeka, ki je mnogo izkusil. Ničmur živemu, ne človeku ne živali, ni dano vedeti ne ure ne dneva svoje smrti. Pred kratkim je bil bolan in zdravniki so mu rekli, da bo umrl, da mora ukreniti poslednje stvari, — on pa jim ni verjel in res je ostal živ. V mladosti pa je bilo tako: zabredel je s prave poti življenja. Sklenil se je ubiti in revolver je pripravil in pisma napisal in celo uro samomora je določil, — toda tik pred koncem se je naenkrat premislil. In vedno se lahko kaj spremeni v poslednjem trenutku, lahko se pojavi nepričakovana slučajnost in zato ne more zase nihče reči, kdaj bo umrl.

“Ob eni popoldne, ekscelenca,” — so mu rekli ti ljubeznivi bedaki in dasi so mu to rekli zato, ker je smrt odstranjena, vendar ga je že samó to, da je vedel uro njene možnosti, napolnilo z grozo. Popolnoma mogoče je, da ga nekoč res ubijejo, toda jutri tega ne bo, — jutri, ne, — on lahko mirno spi, kakor spe nesmrtni. Bedaki niso vedeli, kakšen velik zakon so premaknili z mesta, kakšno vrzel so odprli, ko so rekli s to svojo idijotsko ljubeznivostjo: “ob eni popoldne, ekscelenca”.

— Ne, ne ob eni popoldne, ekscelenca, ampak bogve kdaj. Bogve kdaj. Kaj?

— Nič, — je odgovorila tišina. — Nič.

— Ne, ti nekaj govoriš.

— Nič, malenkost. Pravim: jutri, ob eni popoldne.

In z nenadno ostro žalostjo v srcu je razumel, da ne bo imel ne miru ne spanja ne radosi dokler ne mine ta prokleta, črna, iz ure iztrgana — ena. Samo senca poznanja tega, česar ne sme vedeti niti eno živo bitje, je stala v kotu in zadostovalo je, da je zatemnila luč in zagrnila človeka v neprodarno temo groze. Predramljeni strah pred smrtjo se je razlival po telesu, zalezal se je v kosti in stegoval blede glavo iz vsake znojnice v telesu.

Jutrajšnjih napadalcev se ni več bal, — zagnili so, pozabljeni so, pomešali so se v tolpo sovražnih obrazov in pojavov, ki so obkroževali njegovo človeško življenje, — temveč nečesa nenadnega in neizogibnega se je bal: da ga zadene kap, da mu počí srce, kaka neunina aorta naenkrat ne prenese natiska krvi in počí, kakor top napeta rokavica na napihnjenih prstih.

In strašen se mu je zadel kratki debeli vrat, neznosno mu je bilo gledati zalite kratke prste, čutiti, kako so kratki, kako so polni smrtne višge. In kakor se je prej, v temi, moral premikati, da ne bi bil podoben mrliču, tako se mu je zdel sedaj, v tej jarki, hladno-sovražni, strašni svetlobi grozno, nemogoče, da bi se zganil, si vzel čigareto, ali pozvonil komurkoli. Živci so se napenjali. Vsak živec se mu je zdel podoben vzpenjoči se, vpognjeni žici, ki ima na vrhu majhno glavico z brezumno izbuljenimi očmi, s krčeviti zijajočimi, zadahnjenimi, molčečimi ustmi. Zrak!

In naenkrat je v temi, nekje pod stropom, med prahom in pajčevino oživel električni zvoneček. Majhni kovinski jeziček je v grozi krčevito bil ob rob zveneče čaše, utihal — in zopet trepetal v nepretrgani grozi in zvoženju. Njegova ekscelenca je zvonil iz svoje sobe.

Zavreli so ljudje. Tu in tam so v lestenci in po steni zasvetile svetilke, — da bi bilo svetlo, jih je bilo premalo, toda dosti, da so se lahko pojavile sence. Povsod so se pojavile: vstale so v kotih, iztegnile se preko stropa; trepetaje so se lovile za vsako izbočenost in prilegle k stenam; in težko je bilo razumeti, kje so se skrivale prej vse te brezštevilne, zveržene, molčeče sence, brezglasne duše, brezglavih stvari.

Nizek, drhteč glas je glasno spregovoril. Potem so poklicali zdravnika po telefonu: dostojanstveniku je bilo slabo. Poklicali so tudi iz njegove ekscelence.

(Dalje prihodnjič.)

Ako si sodrug, ako si razredno zaveden, ali se kdaj vprašaš, koliko si storil za svojo organizacijo iz za svoje glasilo?

Boj za kontrolo v naprednih ameriških unijah.

"Izobraževalna liga strokovnih unij."

Pred par leti je W. Z. Foster ustanovil "Izobraževalno ligo strokovnih unij," v katero je povabil vse tiste, neglede na politično prepričanje, ki hočejo delati za "amalgamacijo unij", z drugimi besedami, za industrialni unionizem. Foster je postal znan v ameriški javnosti povodom generalne stavke jeklarskega delavstva, ki jo je vodil on in John Fitzpatrick. Kmalo po porazu jeklarskega delavstva je šel Foster v Rusijo in ob tistega časa je njegovo ime tesno zvezano z delovanjem raznih komunističnih struj in njihovih voditeljev v tej deželi. Dasi je en čas vztrajno zanikal, da pripada komunistični struji, se je vendar udeležil znane komunistične konvencije v nekem michiganskem gozdu prošlo leto, kjer je letos na obravnavi v St. Josephu dejal, da je šel na zbor ne kot član stranke ampak le kot bratski delegat. Po prvem lovu na udeležence dotične konvencije pa je zanikal vesti, da je bil navzoč na konvenciji.

Foster je, kakor pravijo Amerikanci, "front man guy". S spretnimi manevri si je priboril mesto v časopisju, mnogo pa so mu pomagali k doseganju njegove osebe histerične oblasti, ki so videli v Fosterju skrajno nevarnost za obstoj ameriških institucij". Nesreče na železnih obsest stavke železniškega delavstva so spravljal v zvezo s Fosterjem in ga krivili odgovornosti za nje. Udrli so v pisarno njegove lige in odnesli pisalne stroje, knjige in rekorde. Ampak bomb, ali zarotniških načrtov niso našli. V Denverju mu zabranili govoriti. Očitati so mu, da je bil v teku svojega življenja že vsakojaka prepričanja: Bil je anarhist, sindikalist in agitator I. W. W., socialist, komunist in sedaj agitator za amalgamacijo strokovnih unij po industrijah in za delavsko politično stranko. Propagirjal je direktno akcijo in zametaval politično akcijo, sedaj pa deluje obratno. V teku svojega delovanja si je pridobil precej pristašev in še več sovražnikov.

Naj se trdi o Fosterju karkoli, je on vendar človek globokega znanja, ki bi amerškemu delavstvu lahko mnogo koristil. Toda okoliščine, v katerih se je zadnja leta gibal, so ga privedle v zbor "levega krila", ki se proglašajo za komunistično skupino, in ta je okupirala Fosterja in njegovo Izobraževalno ligo strokovnih organizacij. Delo, ki ga je začel v imenovani ligi, bi bilo lahko veliko uspešnejše, ako ne bi liga postala zadnje čase navadna propagandistična skupina za Workers Party in njene menjajoče se frakcije.

Boj za kontrolo v unijah krojaškega delavstva.

Trade Union Educational League, katere vodnik je Foster, se je vrgla z vso silo v boj za

pridobitev kontrole v krojaških unijah, kot v "Amalgamated Clothing Workers Union in v International Ladies' Garment Workers Union. V obeh prevladujejo židovski delavci, obe sti znani kot najradikalnejše in najnaprednejše unije v amerškem delavskem gibanju. Ti dve si je vzela liga za bojni teren. Ako jih nadvlada, bi dobila s tem močno zaledje in tudi Workers Party bi dobila od njih gmotno in moralno podporo.

Ampak glavni odbori imenovanih unij so se postavili delovanju Fosterove lige porobu. Pričel se je boj, ki je vzrujene duhove med članstvom obeh unij, posebno I. L. G. W., še bolj razpalil. Nekaj liginih članov je bilo izključenih iz unije, češ da je liga dualna organizacija in njeno delovanje škodljivo uniji.

"Atentat" na Fosterja.

Dne 27. avgusta so imeli pristaši Izobraževalne lige strokovnih organizacij v Chicagi protestni shod proti odboru I. L. G. W., na katerem je nastopil kot glavni govornik W. Z. Foster. V najdramatičnejšem momentu sta udrla v dvorano dva puškarja in oddala na Fosterja nekaj strelav ter pobegnila. Foster ni bil zadet. V dvorani je nastala panika in zborovalci so drli na prosto. Drugo jutro so naznanili čikaški listi, posebno Tribune, z velikimi naslovi atentat na Fosterja, toda večerni listi so že poročali, da so priredili ta atentat Fosterjevi pristaši z namenom, da napravijo svojemu vodju nekaj reklame in da ga naredo med delavstvom za mučenika. Dne 9. septembra je Foster govoril v New Yorku, kjer je izjavil, da so mu imena napadalcev na čikaškem shodu znana in da so poročila, da so napad priredili njegovi agentje z namenom da ga "advertizirajo", neresnična. Uprava Carmen's Hall, kjer se je čikaški shod vršil, je izjavila, da so "atentatorji" rabili "slepe naboje", ker ni opaziti nikakih znakov strelav ne na stropu in ne na stenah. Nekateri uradniki Čikaške Delavske Federacije so izrekli mnenje, da je bil atentat vprizorjen edino z namenom delati reklamo za Fosterja, iz katerega skušajo ekstremisti napraviti poglavarja ameriškega delavstva. Toda Foster je na newyorškem shodu predlagal, naj prej imenovana krojaška unija imenuje dva člana, Fosterjeva liga tudi dva, in ti štirje naj izvolijo petega, ki bodo preiskovali, dali so oddani strela na čikaškem shodu pustili na stropu in na stenah kake znake ali ne. Foster pravi, da atentatorji niso rabili slepih nabojev, ampak naboje s kroglijami. Njegovi protivniki izjavljajo nasprotno. V interesu razjasnenja bi bilo, da se zadevo resnično preišče, kajti konfuznih trditev in protitrditev je toliko, da bi se moralo že s stališča poštenosti priti stvari do dna. Ako so vprizorili napad Fosterjevi pristaši z namenom, da "proslavijo" svojega voditelja, naj delavstvo to ve. Ako ne, naj se preiskuje in najde prave krivce, pa bili kdorkoli. Način, kakršnega se uvaja

v te boje za kontrolo v unijah, je umazan, nevreden da bi ga rabili pošteni ljudje v delavskem gibanju.

Debsova izjava.

Dne 2. septembra, ko se je Debs mudil v Chicagi, kjer je govoril na shodu socialistične stranke, se je vršila ž njim konferenca, katere so se udeležili predstavniki unije International Ladies' Garment Workers, urednik čikaške izdaje dnevnika Forward in Berta Hale White ter Otto Branstetter od gl. stana soc. stranke. Predstavniki unije krojačev je opozarjal Debsa, da rabijo Foster in njegovi pristaši Debsovo ime v svojem boju za pridobitev kontrole v uniji v smislu, kakor da je Debs na njihovi strani in moralno podpira delovanje Fosterjeve Lige. Želja udeležencev konference je bila, naj Debs poda izjavo, v koliko so trditve liginih pristašev resnične.

In Debs je podal izjavo, ki je bila že priobčena v ameriškem socialističnem in drugem časopisu. Dejal je, da je bil in bo vedno na strani tistih ljudi v delavskem gibanju, ki so preganjani radi svojega prepričanja. Tako se je zavzel za komuniste, za člane I. W. W., za člane Izobraževalne lige strokovnih unij itd. Dodal pa je: "To pa še ne pomeni, da sem s tem tudi odobril delovanje in taktiko teh organizacij, kar bi moralo biti vsakemu jasno. Jaz sem član socialistične stranke in predsednik njene eksekutive in kot tak sem in bom socialist in za socialistično stranko. Pri tem pa moram naglašati, da sem za solidarnost delavskega razreda in obsojam vsako strujo, ki jo ruši ali se poslužuje taktike, ki razdvaja delavske vrste."

Sredstva reklame.

Razne takozvane "ekstremistične" struje se poslužujejo Debsovega imena v svoje reklamne svrhe. In najslabše pri tej reklami je bito to, da so kazale Debsa za svojega pristaša in nasprotnika socialistične stranke. To je čisto v soglasju z jezuitskim rekom: "namen posvečuje sredstva". "Vse, kar mi more služiti, je dobro".

E. V. Debs, ki je toliko let svojega življenja posvetil boju za interese delavskega razreda, gleda na te boje z muko v duši in v srcu. Vse, o katerih misli, da se bore za delavstvo, ima rad. Toda pričel je uvidevati, da to njegovo ljubezen do splošnega delavskega gibanja premnogi namenoma napačno tolmačijo in zato je podal omenjeno izjavo.

Kje je Fosterjeva liga aktivna?

Meyer Perlstein je opozarjal na konferenci Debsa tudi na dejstvo, da si je Fosterjeva liga izbrala za tarčo radikalne unije, medtem ko pusti reakcionarne unije, ki so v ogromni večini, čisto pri miru. Navidezno je v boju proti vsem, toda le v svojih brošurah in listih, toda resnično akcijo in boj za nadvlado vodi le v krojaških uni-

jah, ki ne morejo biti smatrane ne za nazadnjaške in še manj za reakcionarne. Kakšen namen ima torej Izobraževalna liga?

V Proletarcu je bil pred par tedni priobčen članek, v katerem je bilo rečeno, da obstoji rad sedanjih bojev v krojaških unijah nevarnost občutnih razdorov, ki bodo imeli katastrofalne posledice za krojaško delavstvo, ako se dogode. In se ne vrši več v smislu izobraževalnega dela, ampak histerične propagande, laži in napadov, ki ubija moralo unijskega članstva in voljo za ubijevanje organizacije.

Tak boj je nevaren in poguben za vse skupaj. Končne koristi morejo v taki situaciji imeti le delodajalci. V unijah so potrebne spremembe in izboljšavanja. Boriti se zanje pa je treba tako da se pride do izboljšanj in ne do poslabšanj.

Zavesse se odgrinjajo.

V 832. števu "Proletarca" je bil napisan na pr. strani na koncu druge kolone v članku "Novi Svijet" tudi ta-le stavek: "... Kadar bo Teodor Cvetkov imel svoje spomine — če jih bo kedaj — bo imelo hrvatsko delavstvo pred seboj zanimivo sliko o neštetihih zaljubljenih mahinacijah, ki so se dogajale v gibanju hrvatskega-srbskega delavstva v Ameriki od l. 1919 dalje".

V prvi izdaji "Novega Svijeta" sta njegova urednika, Cvetkov in Kutuzović, izjavila, da se ne bodo spuščala v frakcijske boje ampak se posvetila samo izobraževalnemu delu hrvatsko-srbskega delavstva. To je bil migljaj osebam okoli "Radnika", da ne bodo napadane in "razkrinkavane", ako se bodo držali svojega lista in pustile "Novi Svijet" pri miru.

NAPOVEDAN BOJ.

Bivši Cvetkovi drugovi so mislili drugače. V "Radniku" z dne 15. avgusta so priobčili v imenu odbora hrvatske sekcije W. P. dolgo izjavo, s katero so brezobzirno lopnili po svojih bivših urednikih in proglasili bojkot proti novemu Cvetkovmu listu. Uredništvo "Novega Svijeta" je odgovorilo na izjavo Fisherjevega odbora in pričelo odgrinjati zaveso.

V "Novem Svijetu" z dne 1. septembra odgovarja Cvetkov v skoro tri strani dolgemu članku "Radnik", oziroma njegovemu glavarju Fisherju med drugim tudi sledeče:

"... Naglasili smo, da se nočemo z nikomur spuščati v brezplodne polemike in žal nam je, da moramo sedaj porabiti nekaj prostora v listu s tem odgovorom. Mislili smo, da bo odbor "Radnika" ostal pri svojih tajnih okrožnicah organizacijam... toda je prešel v javnost, očitvidno v bojazni, da samo tajne jermilne metode ne bodo dovolj jake nas uničiti... Imet postopanja "Radnikovega" odbora in popov ni mogoče razlike, kajti eni kot drugi rajše vidijo, da ostane ljudstvo brez izobrazbe, kot pa da bi pustili še koga drugemu vršiti prosvetno delo. Sami ga ne smajo vršiti, zato mislijo, da je za delavce dovolj, ako se vsajkrat na teden nasitijo s frazami o revoluciji... Ako ne bi bili toliko let v gibanju, bi o izvajanjih "odborov" mislili drugače, toda izkušnje so nas naučile, da so ti odbori pravzaprav posamezniki v upravi "Radnika, kateri usiljujejo odboru v imenu "komunistov in revolucije" svoje želje. Iz tega sledi, da mi iz o-

namo opravka z jugoslovanskim delavskim gibanjem, ni s celim odborom . . . ampak le s par ljudmi, katerim soli pamet sedanji "urednik" Fisher."

Nato Cvetkov opisuje, zakaj je zapustil uredništvo "Radnika":

"POD PRITISKOM VELIKE KORUPCIJE".

"Dejstvo je, da smo zapustili uredništvo pod pritiskom velike korupcije v odboru in na letošnji konvenciji so nas izključili iz stranke, da ne bi — kakor je dejal Fisher — enega dne zopet poskušali priti v uredništvo! Mi smo odšli iz uredništva Radnika brez kakga šuma, . . . napadali nismo nikogar in v tem nam ne bi ničesar omenili o *kukavno* pretečenih zadnjih letih pri Radniku, in bili bi vse prepustili pooblaščenju kakor kakšne neprijetne, težke sanje, da nas bi Radnikov odbor sedaj v javnosti izval. Danes nismo nikakega razloga molčati . . ."

Nadalje opisuje "tajni" način boja, ki se ga je poslužil Fisher zoper Cvetkova s pomočjo cirkularjev. Fisherja opisuje kot človeka z mnogo drznosti toda brez vsakega znanja in obžaluje, da se je taka kreativna sprava na vodstvo njihovega gibanja. Potem nadaljuje:

"Delo v našem gibanju je šlo kakih pet šest let precej gladko naprej. List (Radniška Straža", potem "Znanje", končno Radnik" — op. uređ. Prol.) se je dvigal, organizacije so bile shajališča ljudi, ki so se mogli med seboj odkritosrečno pogovoriti . . . in se drug od drugega kaj naučiti.

"Prišla je svetovna vojna in ruska revolucija. Veliki dogodki v zgodovini različno vplivajo na različne ljudi. Eni so v stanju stvar razumeti kakor je, drugi stvarjajo slona iz muhe. Svetovna vojna je na mnoge vplivala tako, da so postali fanatiki, patrioti, nacionalisti. Istotako je na mnoge vplivala ruska revolucija, da so postali desperatni kričači, kakor da je revolucija poplavlila ves svet! Za časa vojne se je mogel ziniti na površje vsakdo, samo ako je znal mase navdušiti za vojno. V delavskem gibanju so se pa zmirnili na površino ljudje, ki so bile do tedaj skoz in skoz pasivni in nepoznani, toda so si napravili iluzio revolucije in pričeli v njo prav religiozno verovati; ničesar ni lažjega kakor prenesti tako vero na proletarske mase, ki so site sedanjih razmer."

Potem opisuje, kako so "patriotje" kazali američanu ljudstvu "nevarnost, da Nemci navale na New York, ki ga že uničuje požar. To je na mase delovalo. Toda mesto da bi nemške čete prišle v New York, so šle ameriške čete v Nemčijo. Na sličen način so nekateri v delavskem gibanju slikali revolucijo. Kdor bi se drznil reči, da revolucija ne vlada po vsem svetu, bi ga nahrulili, da je kontrarevolucionar.

V "Proletarcu" smo svoječasno že pisali, kako so neki kričači zavedli nekatere hrvatske delavce, ki so mislili, da se revolucija vsak hip dogodi. To potrjuje sedaj tudi Cvetkov, ki piše:

" . . . Umišljenost o revoluciji je pri nekaterih naših delavcih šla tako daleč, da so pričeli povsem resno govoriti, da v Ameriki sedaj ni treba vršiti nikakega resnega dela, ker se čez par mesecev izvrši uspešna revolucija v Jugoslaviji, nakar bo vse (delovanje) prenešeno tja . . . Splošno razpoloženje delavcev, ki so čitali o ruski revoluciji, je bilo tako, da so v obema rokama pričakovali "vodje", ki bi jim povzeli sliko revolucije. Tako se je naenkrat pojavil na površini S. Zinić, ki se je prav dogmatično podal mislim, da je revolucija po vsem svetu, tudi v Ameriki, in tako očaral nekatere delavce v toliki meri, da

je imel v njih stalno zaledje in mogel delati kar se mu je zljubilo. Govoril je neprestano ne da bi iznesel kako misel, ali glavno je, da je ustvaril pobožno razpoloženje pri svojih pristaših in v odboru in tako mu ni bilo težko postati "vodja". Ker je po naravi spletkar, se je z vso silo vrgel na ruvarjenje proti gotovim ljudem v gibanju z namenom da se jih vrže ven, kar mu je tudi uspelo."

V "Proletarcu" je bilo o teh intrigah poročano, seveda v kolikor so prišle na dan skozi stene Zinićeve "tajnosti". Zinić je bil tisti, ki je hotel spraviti s sveta Proletarca in JSZ. To mu je bilo najvažnejše "revolucionarno" delo. Sekundiral mu je pozneje neki Delija, ki je sedaj tudi "izven pokreta". Poslušajmo, kaj pravi Cvetkov o kupčiji z milwauško "Del. Slovenijo."

MILWAUŠKA KUPCIJA.

"Do kakšne stopnje je Zinić zavlada nad odborom, pokazuje kupnja "Delavske Slovenije". Na seji odbora ni vladalo veliko razpoloženje za nakup "Del. Slovenije", toda Zinić je napel vse svoje sile in slikal odboru, kako Del. Slovenija — ki je bila preje buržvazni list pod imenom Slovenija — ustvarja med Slovenci revolucionarje, ki zaeno z našimi delavci stopajo v revolucijo — in pridobil je odbor. "Slovenija" je bila kupljena za tri tisoč dolarjev, a dobiti bi se jo moglo za manj ko tisoč dolarjev, če bi se pametnejše delalo!"

Tako piše Cvetkov, ki ima vpogled v vse notranje spletke "čistih" komunistov.

TRI TISOČ DOLARJEV se je dalo za list, ki bi se ga po Cvetkovem zatrdilu dobilo lahko ZA MANJ KO TISOČ DOLARJEV, AKO BI SE PAMETNEJEŠE DELALO.

To je afera, ki diši po brezprimerni korupciji, kakoršne še ni bilo v jugoslovanskem delavskem gibanju v Ameriki.

Niti slovenskemu, niti hrvatskemu delavstvu še ni bilo NIKDAR pojasnjeno, KDO je pravi lastnik D. Slovenije. Vsa stvar je zavita v umazano zakulisno kupčijo, o kateri molče ko grob.

"Del. Slovenija" ni list, ki bi prinašal dobiček, četudi je glasilo dveh katoliških in ene napredne podporne organizacije. Kajti če bi ga delala, ne bi pošiljala apelov na hrvatske klube za denarno pomoč in "Radnik" ne bi prinašal gromovitih oklicev na svoje pristaše, naj pomagajo rešiti "D. S." List pa, ki dela izgubo, NI VREDEN TRI TISOČ DOLARJEV, kajti s tem denarjem se čisto lahko prične izdajati nov list. Naročnikov tudi ni imela toliko, da bi bili ti vredni tega denarja.

POJASNITE!

Slovensko delavstvo opravičeno pričakuje, da se ta kupčija enkrat temeljito pojasni. Zinić, ki je izvršil to barantijo, je šel v stari kraj. Tudi Veranić je menda v starem kraju. Toda F. Novak je poučen o nji, istotako Fisher in tisti člani Radnikovega odbora, ki še niso bili "izbačeni", kakor tisti, ki so bili izključeni. Dosedaj ni niti "Radnik", niti "Del. Slovenija" odgovorila na to Cvetkovo razkritje. Fisher mu odgovarja z "Doli z izdajicami! Da živi solidarnost svih borbenih radnika!" in z drugimi magnetičnimi frazami, toda o tem, česar bi mogel pojasniti, molči.

Nihče v Milwaukee ne verjame, da se je F. Novak prelevil v času premembe gospodarja "D. S." v prepričanega komunistu in istega mnenja so bili tudi delegatje na konvenciji hrvatske sekcije W. P., ki se je

(Dalje na 13. strani.)

GLASOVI IZ NAŠEGA GIBANJA.

DOPISI.

Utiski iz Pennsylvanije.

F. Z.

Jačajmo naše orožje — "Proletarca"!

CLEVELAND, O. — Delavski razred potrebuje v svoji borbi proti izkoriščevalnemu razredu svojo organizacijo. Ta pa potrebuje svoje časopisje. Bojevna organizacija slovenskega in drugega jugoslovanskega delavstva je J. S. Z. Njeno glasilo je "Proletarec".

Ker je organizacija naša, moramo mi delati zanjo in ker je njeno glasilo naše glasilo, moramo mi agitirati, da se ga razširi tudi med tiste, ki so še izven naših vrst.

Delavsko časopisje je naše najjačje orožje. Agitatorji, ki širijo naša glasila, so prednja straža v delavskem gibanju.

Pišem te vrstice kot agitator za "Proletarca". Kolikor morem, storim za nj, da se ga razširi. Dokler sem bil v Pittsburghu, sem tam agitiral. Sedaj bom storil kolikor mi bo dopuščal čas, v Clevelandu.

Prepričan sem, da bi se dalo Proletarca razširiti v tako veliki meri, da bi zahajal v skoro vsako stanovanje naših delavcev, ako bi bila naša prednja straža večja. In moja želja je, da bi bila večja. Pričnimo enkrat z resnim delom po vseh naselbinah. Zavzemimo se, da mora postati Proletarec najbolj razširjen slovenski list. To bo v interesu nas in s tem v interesu socialistične stranke.

Na delo, agitatorji!

Naprej v prednji straži pri delu za naše glasilo Proletarca!

F. L.

Sodelovanje socialističnih klubov J. S. Z. v posameznih okrožjih.

Socialistični klubi JSZ. v zapadni Pennsylvaniji so pričeli to pomlad z akcijo za tesnejšo medsebojno kooperacijo na polju socialističnih aktivnosti, ki se polagoma, toda sigurno razvija. Dosedaj so se vršile dve konferenci, ena na Lawrence, druga v Bridgeville. Obe sta bili uspešni.

Tretja konferenca socialističnih klubov v zapadni Pa. se vrši v nedeljo 28. oktobra na Bridgeville, Pa. Vabljeni so vsi socialistični klubi in društva Izobraževalne akcije JSZ., da pošljejo na to konferenco svoje zastopnike.

Treba se nam je pripraviti na velike kampanje. Da jih bomo v našem okrožju mogli uspešno vršiti, je najno potrebno, da napravimo iz naše konferenčne skupine čim jačje organizatorično, prosvetno in propagandistično sredstvo.

Priporočamo, da ustanovite socialistične klube v zapadni Pennsylvaniji v vseh tistih naselbinah, kjer so enkrat že obstajali. Ako potrebujete pri tem kakega sodelovanja, se obrnite na tajnika konference sod. Louisa Kvedra, ali pa na sledeče člane organizacijskega odseka konference: Andy Simčiča, Homer City; Mike Primožiča, Library; John Časnika, Canonsburg. Ako pa je vam bolj pri roki, se obrnite za pomoč na katerikoli socialistični klub v okrožju zapadne Pennsylvanije. Somišljeniki, pokažite, da ste za akcijo!

Sodruzi v Pennsylvaniji so me povabili na konferenco in shod dne 2. septembra in tako sem se odpeljal zvečer 31. avgusta iz Chicage. Prejšnjih par večerov ali bolje, noči, sem delal, z mislijo, da sem bom spal na vlaku. Nesreča pa je hotela, da mi je vlak posteljo ušel izpred nosa in tako sem vzel vlak, ki je vozil deset minut za njim. Premetaval sem se na sedlu, čital, kadil in tako sem došel v Pittsburgh okoli 11. dopoldne, kake dve ure pozneje, kakor pa vlak, na katerem je bilo moje prazno ležišče. Vlak, s katerim sem se vozil, je namenjen bolj za lokalno uporabo, in brez komoditet.

Pittsburgh je zelo lepo mesto, v kolikor se morazvideti iz razglednic, toda po mestu nisem utegnil. Tudi je bilo nekako megleno. Sodruginja Taucher je trdila, da je to pittsburghški dim, o katerem je nekdaj čitala, Louis Kveder, ki je naju čakal na postaji, pa zatrzjeval, da dima v Pittsburghu sploh ni, ampak da je to, kar se megli pred našimi očmi, resnična megla kakor n. pr. ljubljanska megla, samo da je pittsburghška bolj črna, nekako okajena.

Vzeli smo karo, ker se je mudilo, in se peljali v bližino Canonsburga, od tam smo en čas hodili, potem pa nas je dohitel omnibus, s katerim smo se peljali do Hendersonville. Ne vem, ali je Hendersonville mesto ali trg ali vas. Ljudje žive tam kakor v mestu s to razliko, da nimajo mestnih naprav. Šli smo k Tomu Čelju. Ima prijazen dom (ki ni njegov ampak komunijski) in zelo prijazno, precej številno družino (ki je njegova). Po kosilu sem šel v brivnico, kjer smo se pogovarjali o Ku kluku klanih, ki so se tiste dneve zili skozi Hendersonville iz vseh krajev na vojno v nekem mestu v Pennsylvaniji. V tistem mestu so imeli mreč nekaj klanskih viteзов nabili in tako se je začela klanska mobilizacija. Do hudih posledic pa ni prišlo. Včasih so tako potovali člani I. W. W. v mesta, kjer se je vršila borba za "free speech". Govornik se je drgnil na zabo, pričel govoriti, policaj ga je zagrabil za roko ali za suknjo in hajd v "jail". Drugi, ki so ostali na prostem, so razglasili to teptanje pravice za svobodno izražanje in "wabblyji" po vseh krajih dežele so se odzvali mobilizaciji. Potovali so v "box karab", bili izvežbani pa tudi med kolesjem na osebnih vlakih. "Wabblyji", ki se odzivajo mobilizacijam ku Kluku Klana, se pa vozijo v dragih avtomobilih in se obnašajo, kakor da je samo en Bog v nebesih in samo en cesar na zemlji: ta je "imperial wizard nevidnega cesarstva Ku Klux Klan". Ima še mnogo drugih, bolj lepo donečih naslovov, ki mi pa niso znana. Brivnik je pripovedoval tudi o nekem Rusu, ki je prišel prost nedolgi in iz starega kraja. Ta Rus ni prav nič razumljen z razmerami v Rusiji in stori kolikor ena oseba v takem položaju more, da se jo očrni. Sedaj se pa morda lotilo že domotožje in želi zopet videti dragstepe.

Popoldne smo obiskali nekaj rojakov na Hendersonville, zvečer pa smo šli na Lawrence. Hodila so s Kvedrom, ki me je vodil po železniški progi, naj skozi mlako, potem po napol razbitih mostovih in končno po neki strmi stezi, da se je bilo treba planiti.

na vseh štirih do vrha. Ceste pa mi ni hotel pokazati, da pa jo sploh nimajo.

Lawrence je bila nekoč zelo živahna slovenska naselbina. V stavki in še prej se je mnogo naših ljudi selilo radi vzrokov o katerih je bilo že poročano, nekaj družin pa je ostalo še tam. Tudi slovenski dom nimajo, v katerem je priredil klub št. 184, JSZ., banket. Vsa ženska, za ime nisem vprašal, je vprašala Terzija, ako je ta prireditev že podobna banketu, in odgovoril je, da ne še. To ni bilo prav, kajti ženske so se trudile in tudi uspele napraviti večerjo, kakoršne jih na vseh takozvanih banketih nimajo. Godba je bila dobra, govori kratki pa "jedrnati", ljudje zadovoljni. Da li je Lawrence mesto ali vas ne vem, ker sem bil tja ponoči in odšel ponoči. Zdi se mi pa, kolikor se more človeku zdeti, da je prijaznejše kakor Hendersonville.

Ko smo prišli nazaj na Hendersonville, je nam pripovedoval rojak, kako je na stopnicah pri vhodu te hiše sedel neki Rusin in zaspal. Gospodinja ga gledala skozi okno in ker se gost le ni zganil, je rekla nekemu, naj pogleda kaj mu je. Rusin (mislim da je bil rusin) se je pa prevrnil po stopnicah. Pil je preveč denekrat, pa mu je srce nehalo biti. Taki slučaji se sejo pogostoma dogajajo, ne samo v pennsylvanskih hribovih, ampak povsod, kjer ima 18. dodatek k ustavi kaj veljave.

Drugo jutro smo odšli na konferenco socialističnih klubov, ki se je vršila v Bridgeville. Popoldne je bil shod. Po shodu diskuzija v spodnji dvorani.

Zvečer sem šel s Kvartičem na Sygan, kjer mi je pokazal med drugim slovenski dom, toda samo spodnje prostore. 3. sept. sem se peljal v L. Glažarjevi pešaki kočiji na zabavo društva SNPJ. v slovenskem domu na Bridgeville. Od tam pa sem se peljal z J. Bečevom v Hendersonville, kjer so imeli otvoritev žurnane društva "Owl", v katerega spadajo skoro vsi naseljenci Hendersonville, kot Hrvatje, Rusini, Slovenci itd.

Prohibicijo si v nekaterih krajih Pennsylvanije stlačijo bolj po mokraško. Gubernator Pinchot je sedaj sicer, dasi ne veruje v kratenje osebnih pravic, toda ker imamo suhaški zakon, hoče z vzdrževanjem od alkoholnih pijač dati drugim dober vzgled kako spoštovati poslavo in se ravnati po njih. Koliko ima poslanece, ne vem. Jaz nisem nobenega opazil.

4. septembra sem bil zopet v Pittsburghu. Oglasil sem se v uradu NHZ., kjer sem dobil zelo prijazne ljudi. Razkazali so mi urad, gledal sem po vseh kotih in kottičih, toda nikjer nobene bombe. Pittsburghu, ki ameriški vladi, ne preti iz urada NHZ. nobena nevarnost. V uredništvu glasila NHZ. pa je precej bomb, ki se polagoma razstreljujejo v kolonah Zajedničarja v strah raznih Brozovičev in drugih bivših in sedanjih pijavk naroda. Besenič, predsednik Zajednice, se bavi poleg drugih poslov z načrtom, kako obvarovati škodo tiste rojake, ki pošiljajo svoje prihranke v svojem v stari kraj. Od vsot jim odščitavajo tukaj in tam, tako da tisti, ki imajo pošiljatve dobiti, ne dobe vsega kar bi imeli dobiti. Po Beseničevem mnenju v temu lahko odpomore, če bi pričeli ameriški Judovranci delati praktično na gospodarskem polju. Ubojšič in Vrkljan, urednika "Zajedničara", sta vljudna žilavca brez krvavih sulic in bomb, in Brozovič bi svoje "Elanke" v angleščini in hrvaščini proti NHZ. prihranil lahko za kaj drugega. Tista vročina, ki je puhtela en čas po pittsburghški konvenciji Zajednice, je precej izpuhtela in stvari se gibljejo normalno, da

rabim to frazo. NHZ. se je lotila dela na izobraževalnem polju, kar je zaenkrat veliko važnejše, kakor sanjati o revoluciji, četudi je Leo Fisher drugačnega mnenja.

— Odšel sem na B. and O. postajo v Pittsburghu in vprašal, kedaj odide vlak na Glencoe, O. V kolodvorskem informacijskem biroju mi fant ni vedel povedati, ako je kje na svetu tako mesto. Prepričeval sem ga, da se nahaja v državi Ohio ob progi Baltimore and Ohio železnice. Poklical je na pomoč še enega klerka in tako sta v eni debeli knjigi našla tudi Glencoe. Še par minut do odhoda vlaka — sta mi pojasnila. — Ravno prav!

Ob 6. zvečer sem prišel v Glencoe. Nace Zlemberger je ravno pripravljala "ofrigana jetrca", ko sem stopil v hišo. On je namreč "pečlar", dasi tega ne obeša na veliki zvon.

Ko me je zagledal, mu ponva ni padla iz rok, kot se to dogaja v povestih in v kino-igrah. Vprašal sem ga, če bo večerje dovolj za dva, kar je pritrdil, toda se potem premislil. Peljal me je k rojaku Val. Koblarju, katerega soproga je na glasu kot zelo dobra kuharica. Tudi jaz sem teh misli.

Zvečer sva brskala po knjižnici; Nace mi je tolmačil, katere so Grdenove in katere njegove knjige. Grden je bil v Clevelandu. Pregledala sva nekaj listov in starih knjig, brošur in koledarjev, ki so jih izdali naši sodrugi v starem kraju pred dolgimi leti. Pri tem pa sva pila malinovo vino.

Glencoe je lepa naselbina, brez kabaretov, salunov in gledališč. Imajo sicer eno staro kino-gledališče, v katerem kažejo dvakrat na teden ravno tako stare igre iz "kavbojskega" življenja po divjem zapadu, pa tudi "moderne" igre, kadar mene ni tam. Nace me je karal, čemu mu nisem sporočil mojega prihoda. Pojasnil sem, da niti sam nisem vedel, da-li bom utegnil priti v Glencoe ali ne in končno sem utegnil. Tudi meni je bilo žal, da nisem imel prilike priti skupaj z vsemi sodrugi na Glencoe.

Kako so naši ljudje razpoloženi napram socialističnemu gibanju? V naselbinah, v katerih sem v teku par dni časa bil, sem izprevidel isto sliko, kakor bi jo če bi potoval po zapadu ali v Minnesoti ali kje drugje. Toda ena razlika je vendar. Slovensko delavstvo po gričih in kotlinah zapadne Pennsylvanije je bilo vedno v prvih vrstah, kar se tiče aktivnosti v socialističnem gibanju, in sedaj se skupina aktivnih sodrugov trudi, da postane naše gibanje zopet kakor je bilo.

Malodušnosti je veliko, razočaranja tudi. Ampak vsi ne moremo biti malodušni in brezbrizni. Kapitalistični sloj, kakorkoli je v nekaterih deželah zagazil v krize, ni malodušen in še manj brezbrizen. In kapitalizmu je vendar zapisan pogin, delavstvu pa je razvoj dal nalogo graditi nov ekonomski sistem—socializem in to nalogo mora vršiti! In radi tega ker jo moramo, ne smemo in ne moremo biti vsi brezbrizni. Zato gre delavsko gibanje naprej preko ovir, preko vseh notranjih in zunanjih bojov. Mora iti! Naši sodrugi v Pennsylvaniji se tega zavedajo in delajo kolikor je danes mogoče. Jutri pa bodo delali, kakor in kolikor bodo jutri mogli. Zmerom naprej!

SLOVENSKEMU DELAVSTVU V HERMINIE, PA.

Socialistični klub št. 69, JSZ., zboruje vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 6. popoldne v dvorani društva Prostomisleci, št. 87, SNPJ. — Rojaki, pristopajte v naše vrste! — Anton Zornik, Box 202, Herminie, Pa.

Konvencija jugoslovanske federacije S. L. P.

Prve dneve septembra se je vršila v Detroitu konvencija jugoslovanske federacije S. L. P.

Kakor poroča "Radnička Borba", je bilo navzočih 20 delegatov, trije bratski delegatje, urednik glasila in tajnik federacije. "Komunisti" so tudi to pot delili med eselpiste letake in na ta način "vrtali" pred vratmi zborovalne dvorane, da pridobe eselpiste za svojo edinozveličavno sekto. Ampak ker tudi eselpisti trdijo, da je njihova sekta "edino zveličavna", letaki tudi to pot niso povzročili drugega kakor nalive besed.

Tajnik je delegatom poročal, da je imela jugoslovanska federacija SLP. ob času zadnjega zбора 23 ogran- kov (klubov) s 519 člani, sedaj pa ima 24 ogran- kov s 458 člani.

Ogranki obstoje v sledečih mestih: Chicago, 9 članov, Christopher 10, Zeigler 9, Hamtramck (Mich.) 20, St. Louis 10, Hoboken 12, Akron 53, Barberton 9, Cincinnati 17, Cleveland 23, Steubenville 7, Youngs- town 4, Pittsburgh 9, Philadelphia 9, Sloan (Pa.) 15, Milwaukee 35, Peoria 18, Newark 7, New York 25, De- troit 65, Dayton 18, Monaca 8, Luzerne 13 članov. Iz- med zadnje omenjenih ogran- kov so nekateri v razpa- danju, n. pr. v Peoriji, Ill. Kje neki je sedaj Matt Power, ki je pred tremi leti pripovedoval, da bodo eselpisti vsak čas izvedli revolucijo?

Glasilu federacije "Radnička Borba" ima na pod- lagi tajnikovega poročila 2455 naročnikov. Ob času konvencije zadnje leto jih je imela 2709.

Eselpisti so leta 1919 sklenili rešiti slovensko de- lavstvo iz nazadnjaštva in pričeli izdajati listič pod imenom "Socialistična Zarja". Kakor radnikovci v "Del. Slovenijo", so tudi eselpisti zabili v to podvzetje par tisočakov, uspeha pa niso dosegli in tako prene- hali izdajati "Socialistično Zarjo". Tajnik je dejal, ka- dar bodo sredstva dopuščala, se bo z izdajanjem lista zopet pričelo. To je menda omenil radi lepšega.

Za tajnika federacije je bil ponovno izvoljen M. Malenčič, za urednika pa L. Petrovič. V centralni od- bor so izvoljeni J. Mitič, M. Malešev, L. Stefanovič, N. Stanič in S. Tucakovič. V nadzorni odbor: S. Teo- fanov, M. Nemčev in Geo. Burič.

Izmed pozdravov konvenciji je bil brzozavljen tu- di sledeči: "Cleveland, O. — Konvenciji Jugoslov. fed. SLP.: Vse je gotovo za revolucijo. Vprežimo naše sile, da čim prej *prigotovimo* delavski razred. Pozdrav! Frank Kalčič."

"Vse je gotovo . . ."! Ampak kaj pomaga, če je pa samo okoli 500 članov! To je celo za Zedinjene države zelo mala armada! Kalčič bo moral iti še enkrat na pot in mobilizirati svoje sile.

Posetite prvo predstavo dramskega odseka kluba št. 1 v tej sezoni.

CHICAGO, ILL. — V nedeljo 30. septembra ob 3. popoldne vprizori dramski odsek kluba št. 1 igro v pe- tih dejanjih "Deseti brat".

Imenovani odsek se trudi, da bo igra čim najbolj mogoče dovršeno vprizorjena, ta trud pa ima čikaš- ko slovensko občinstvo priliko poplačati s tem, da v nedeljo napolni dvorano ČSPS.

Natančnejši spored je objavljen na drugem mestu v tej izdaji. — Član kluba.

Brez naslova.

"Bolestni muškarci i žene," ako hoćejo ozdr- naj si naroče Brozovičev "Hrvatski List". Razni do- rji "specialisti" za moške in ženske bolezni (po doma- rečno spolne bolezni) oglašajo v Brozovičevem listu v tolikem številu, da naredi na človeka utis, kakor bi je list razširjen samo med bolnimi "muškarci i že- mi". Specialisti, ki zdravijo možgane, nimajo ogla- sa v "Hrvatskem Listu".

Leo Fisher in njegovi pajdaši bi storili bolje, bi bi tistih pet tisočakov, ki so jih potrošili za "D. S." porabili za vzgajanje tiste hrvatske publike, ki jo bi nes izžemajo razni zotijevci in broževeci. Ampak bi bilo prosvetno delo, kar je po naukih "revolucionar- nega" Fišerja strogo prepovedano.

Nekateri ruski, poljski, italijanski, hrvatski in če- vaški listi, ki izhajajo v Ameriki, bi morali izhajati v starem kraju. Skoro ves prostor porabljajo za reči, ki nimajo z življenjem izseljencev ničesar skupnega. Te- lesa urednikov teh listov so tukaj, duh pa v starem kraju. In njihov duh narekuje rokam pisati skoro ključno o starokrajskih rečeh. Isto godljo, ki jo me- šajo razboriti uredniki in "politikanti" tam, meta- tudi tukajšnji uredniki tujejezičnega časopisja. Tu komunistični listi raznih narodnosti v Ameriki ne- izvzeti. V "Workerju", glasilu W. P., sem čital me- na urednike njihovega časopisja, naj ne bodo toliko v starem kraju in v Rusiji in naj se včasih spomnijo, ki žive v Ameriki in da je treba vojevati boj proti ame- škim kapitalistom. Dober nasvet, ako bo kaj pomagal.

V neki naselbini imajo društvo, ki lastuje last svojo knjižnico, kar je vredno priznanja. Vodilna go- va tega društva je neki naprednjak, ki odločuje, ki naj se knjige kupujejo. Neki član se je drznil svetovati, naj se jih kupi iz Proletarčeve knjigarne, ki ima ne- bogatejšo zalogo dobrih knjig. Naprednjak pa je pa- stari navadi naročil knjige iz bankirske knjigotrine v New Yorku. Prav je naredil! Čemu neki naj po- pira delavske ustanove? Dobiček, kolikor ga je, naj ga v privatne žepe! K vragu z listi in knjigarnami, ki s- last delavstva! Čemu pa smo "napredni", ako ne za- da podpiramo privatne liste in privatne ustanove!

"Novi Svijet" se pritožuje, da "dobro znani" lu- dje govore po naselbinah, da bo imenovani list kmal prenehal. To govore po navodilih iz "generalnega štaba". Isti ljudje so enako govorili pred letom dni o že prej o Proletarcu. Navodila jim je dal isti gene- ralni štab. "Proletarec" pa še ni prenehal. Čudno da se nezmotljivi ljudje tako lahko motijo! — K. T.

"Peto leto."

Čikaška publika bo imela dne 6. oktobra ob 1. zvečer priliko videti najnovejši ruski film "Peto leto", ki bo vprizorjen v Orchestra Hall na S. Michigan Avenue.

"Peto leto" prikazuje boje sovjetske Rusije in nje- napredek tekom zadnjih pet let.

Slike kažejo, kako ruski mužiki obdelujejo polja, nadalje rdečo armado, vodilne ruske državnike in po- litike, industrije itd.

Prebitek je namenjen za sirotišnice v sovjetski Rusiji.

Zavese se odgrinjajo.

(Nadaljevanje z 9. strani.)

Šla letos meseca maja v Chicagi. F. Novak po mnenju teh delegatov ne piše dovolj "revolucionarno". Izabili so se ga hoteli na podoben način kakor Cvetkova, toda bi jim lahko delal sitnosti; razun tega se aka "Del. Slovenija" v njegovi tiskarni. Ako je ljubeč okoli "D. S.", predvsem F. Novaku, kaj do časti, ni enkrat v vseh podrobnostih pojasnijo, kako in pod kakimi pogoji in po kakih ceni je prešla Slovenija iz znanstvenih rok potom "izobraževalnega" kluba v Milwaukee v roke raznim Ziničem in Fisherjem.

KAKO SO POPOLNJEVALI MESTA V URADU.

"Novi Svijet" po prej omenjenem citatu glede namena "D. S." opisuje, kako je Zinič nameščal člane v "radnikovem" odboru. Na vsako izpraznjeno mesto je dobil kakega takega človeka, o katerem je vedel, da mu bo absolutno pokoren. Tako je končno "ustvaril" odbor, ki je izpolnjeval njegove ukaze in pustil, da je on mislil zanj. "To je eden zanimiv dokaz, kako blazni morejo gotovi ljudje pretvoriti eno gibanje za svoje osebne afere", pravi uredništvo "Novega Svijeta". Zinič je hotel dobiti v odbor člane iz zunanjih krajev in izrival čikaške člane. To je delal z motivacijo, da čikaški člani niso dovolj "revolucionarni". Kajno dalje: "Tako se je nekega jutra iznašel v uradu Leo Fišer in nam dejal, da je on novi član odbora. To je začetek Fišerjeve revolucionarnosti, o kateri ni tedaj nihče ničesar vedel. Mi smo se drznili vprašati, kako je prišlo do tega; kdo ga je izvolil in ali ni v Chicagi in okolici članov, ki bi mogli vzeti izpraznjeno mesto v odboru. Dobili smo odgovor, da tu ni revolucionarjev, zato je prišel Fišer iz Ohio. Ako smo mu rekli še kako besedo, so nam odvrnili, da spadamo mi v drugo internacionalo in da smo centrumaši! . . . Odgovor, v bojazni da ni dovolj revolucionaren, je ugodil neki Ziničevi želji. Končno je odšel Zinič v stari trg, gibanju pa je pustil dve dragoceni stvari: "Demokratsko Slovenijo", in Fisherja kot svojega naslednika v uradu tajništva! S svojimi spletkarijami in podlostjo je ustvaril v gibanju strašno korupcijo, in Fišer jo je nadaljeval, najbrž v čast Ziniču, ki ga je dobil sem." (Konec prihodnjic.)

"Morilne agencije".

Vzameš v roke časopis in čitaš: Ta in ta, prominenten v uniji, v lokalni politiki (največkrat "graftarski politiki"), vodilna glava v trupu takih in takih tihotapcev je bil sinoči iz zasede umorjen. Napadalci so izginili brez sledu. Policija jih marljivo zasleduje. — In največkrat ostane samo pri zasledovanju.

V velikih mestih imamo poleg drugih "businessov" tudi tihotapske truste in "morilne agencije". Imamo n. pr. trust tihotapcev, ki razpečava narkotična sredstva. Največji pa je "butlegarski" trust.

V Chicagi obstojita baje dva taka velika trusta. Enega kontrolirajo "politišni" republikanske stranke, drugega "politišni" demokratične stranke. Vsi ti "tihotapski" trusti, oziroma trustjani imajo svoje "investicije" tudi v javnih hišah, igralnicah za denar, razvpitih kabaretih

in v vseh takih "obrtih", v katerih je mogoče "zaslužiti" mnogo denarja, toda so po zakonu prepovedane.

Mnogokrat se dogodi, da nastane med tekmujočimi "trusti" v nižinah življenja boj na življenje in smrt. Tvoje konkurente hočeš spraviti s poti, ali pa se nad njimi maščevati. Stopiš v stike z morilno agencijo in ji daš razumeti, da bi rad spravil te in te ljudi na kak način s poti. Potem ponudiš vsoto, in agencija, ako je vsota dovolj visoka, razume tvojo željo. V teku nekaj dni boš lahko čital, da so bile tiste osebe spravljene s poti.

Tak boj se je vršil v Chicagi med "velebutlegariji". Par ljudi je bilo na ta način ubitih. Župan pa je napovedal vojno vsem, ki lomijo osemnajsti dodatek, kar nima druge posledice kakor da se podkupovanja še bolj množijo. Korupcija in kapitalistični sistem sta neolčljiva.

Strogost ameriških naseljeniških oblasti.

Grški parnik Byron je priplul v newyorško luko dne 31. avgusta par minut pred polnočjo. Ker je bila grška kvota za avgust že izčrpana, je delavski department ameriške vlade, v katerega področje spada tudi naseljevanje, naložil grški družbi, ki lastuje omenjeni parnik, \$200,000 denarne globe.

Članstvu klubov JSZ. v Chicagi.

CHICAGO, ILL.—V nedeljo 14. oktobra se bo vršil v Machinist Hall, 113 S. Ashland Blvd., splošen sestanek članstva socialistične stranke v Chicagi in okolici. —

Skrbite, da se tega sestanka gotovo udeležite. Sporočite o njem tudi drugim, ki mogoče ne bodo čitali teh vrstic.

"American-Jugoslav Society, Inc."

V New Yorku se je ustanovila "Ameriška Jugoslovanska družba, inkorporirana," katere namen je, kakor trdijo ustanovitelji, izboljšavati odnošaje med Zedinjenimi državami in Jugoslavijo, seznanjati ameriško javnost o razmerah v Jugoslaviji, o običajih jugoslovanskega ljudstva, njegovi kulturi, gospodarstvu itd.

Predsednik te družbe je general Tasker H. Bliss, bivši načelnik generalnega štaba ameriške armade. Med vodilnimi člani je mnogo prominentnih Amerikancev in nekaj srbskih in drugih jugoslovanskih veljakov v Ameriki.

Glavni namen družbe bo menda, četudi ni to povedano, negovati trgovinske odnošaje med Ameriko in Jugoslavijo v prilog ameriških industrialcev in bankirjev.

Tvoj list in tvoja stranka te potrebujeta — kakor potrebuješ ti stranko in list. Pristopi k Jugoslovanski Socialistični Zvezi in naroči "Proletarca".

IZ UPRAVNIŠTVA.

Pred kratkem smo prejeli več sto iztisov novih knjig. Označili jih bomo v ceniku, kakor hitro nam bo dopuščal čas. Ob enem je na potu iz starega kraja zopet nova pošiljatev knjig. Sezite po knjigah, ki jih imamo v zalogi! Pomnite, da imamo najbogatejšo zalogo najboljših slovenske literature. Naročajte tudi angleške knjige, ki jih imamo v zalogi; ne pozabite jih priporočiti v naročitev ameriškim in drugim delavcem. Knjige prodajamo po najnižji mogoči ceni. Eventuelni dobiček se porabi za vzdrževanje "Proletarca".

Nekateri pošiljajo naročila za knjige z željo, naj jih jim pošljemo po povzetju. Mi pošiljamo knjige samo proti takojšnjemu plačilu. To je najcenejši način za nas in za naročnike. Ob enem imamo na ta način manj dela, in s časom moramo v Proletarčevemu upravnistvu hraniti! Kadar naročate knjige, pošljite tudi gotovino, bodisi v money ordru, čeku, draftu, poštinih znamkah ali v gotovini.

Meseca oktobra in novembra bo mnogim naročnikom "Proletarca" potekla naročnina. Vse prizadete prosimo, naj jo obnove ne da nam bi jim bilo treba pošiljati opomine. Jesenske mesece je v upravnistvu mnogo več dela kakor v poletju, in tako nam naročniki, ki poravnajo naročnino brez pismenega opozarjanja, store veliko uslugo.

Ako morete, pošljite poleg svojo še kako novo naročnino. "Proletarec" zasluži, da ga širite tudi vi.

Ako nočete biti na izgubi za iztis ali dva, pošljite premembo naslova kakor hitro mogoče. Le na ta način boste sigurni, da boste imeli v rokah vse številke Proletarca. Komur se kakšna izdaja lista izgubi, naj nam piše; dokler ne poidejo, vsakemu ustrežemo. Tisti, ki žele po več številki nazaj, naj pošljejo tudi nekaj znamk za pokritje poštne.

Kadar priredi vaš klub ali društvo veselico, igro, piknik itd., pošljite oglas tudi "Proletarcu". To je en način agitacije, ki je sodrugi in somišljeniki ne bi smeli zanemarjati.

Beležiti imamo veselo dejstvo, da se število naročnikov Proletarca stalno veča. Ako bi imeli nekaj več agitatorjev in ako bi bilo več naselbin v akciji, bi število naročnikov še hitreje rastle in Proletarec bi bil kmalo rešen gmotnih težav.

Želja upravnega odbora je list povečati. Isto željo je izrekel zadnji zbor JSZ. Agitatorji, to željo, ki je gotovo tudi vaša, bomo uresničili, kakor hitro se gmotno stanje lista toliko izboljša, da bo povečanje mogoče. Agitirajte, da bo povečanje čim prej mogoče!

DRAMSKI ODSEK KLUBA ŠT. 1, J. S. Z., CHICAGO, ILL.,

priredi v nedeljo 30. septembra 1923 v dvorani
Č. S. P. S., 1126 W. 18th St.

ljudsko igro v petih dejanjih

"DESETI BRAT"

po Jurčičevim romanu "Deseti brat" za oder priredil
Fran Govekar.

Dvorana odprta ob 2:30 popoldne; pričetek igre ob 3.
Po igri ples in prosta zabava.

Med in po predstavi igra Kufrinov orkester.

Vstopnina 50c.

OSEBE:

Benjamin Gornik, graščak na Slemenicah	Filip Godina
Manica	Mae Kovach
Balček	njuna otroka
	John L. Vogrich
Dolef Gornik, graščakov brat	Donald J. Lotrich
Lovro Kvas, cand. prof., odgojitelj	Andrew Kobal
Peter Piškav, graščak na Polesku	Frank Ceglar
Marijan, njegov sin	John Rayer
Vencelj, okrajni zdravnik	Chas. Rener
Marička, njegova hči	Ella Lotrich
Mežon, okrajni sodnik	Frank Udovich
Zmuzne, ljudski učitelj	Anton Putz
Andrejček Krivec, čevljar	Frank R. Benčina
Neža, njegova žena	Pavlina Levec
Francica, njuna hči	Mae Udovich
Obrščak, gostilničar in župan	F. Udovich
Peharček	Louis Mantz
Matevžek	Frank Rudman
Miha izpod Gaja	kmetje
Dražarjev Francelj	A. Putz
Martin, deseti brat	Jakob Mantz
Krjavelj, kočar	Chas. Pogorelec
Kos, sodni pisar	Fred J. Brash

Režiser John Olip.

Godi se v polpreteklem času na Dolenjskem.

PRIHODNJE PRIREDBE SOC. KLUBA ŠT. 1, J. S. Z.
Dramske predstave: 16. decembra 1923; 10. februarja.
6. aprila, 1924.

Silvestrova zabava 31. decembra 1923.

Sedem čudežev starodavnih časov.

Sedmeri čudeži starodavnih časov (egiptovske piramide, grobnica v Halicarnassus, svetišče boginje Artemis v Efezu, viseči vrtovi v Babilonu, Colosus v Rodosu, kip boga Zeusa po Fidiju v Olimpiji in svetnik v Aleksandriji) so bili brez dvoma resnični čudeži lepote in jako težki za napraviti. — Ampak imeli so nikakega učinka za bodočnost, in mi v teh časih bolj zanimamo za to, kar dela svet bolj vesel. — Napenjenost za pridobitev znanja kako se uspešno boriti proti boleznim je največji dokaz o resničnem napredu naše dole. Devetdeset odstotkov vseh bolezni ima svoj izvor v drobu in črevesni neredi so v medicini pravočasno svarila narave. Trinerjevo zdravilo grenko vino je zanesljivo zdravilo, ki bo zlahka spravilo te neredi in njih znake (slab tek, slaba prehrana, napenjanje, glavoboli, slab spanec in splošno slabo počutenje). Imejte Trinerjevo zdravilno grenko vino vedno v hiši; vaš lekarnar ali trgovec ga ima za vas v zalogi.

DETROITSKIM SODRUGOM.

Seje slov. socialističnega kluba št. 114 JSZ., se bodo vsako četrto nedeljo v mesecu v Hrvatskem Domu, 29—31 Kirby Ave., ob 9. uri dopoldne. — Na dnevnem redu so vedno važne stvari, ki se morajo rešiti. Leležujte se teh sej polnoštevilno in pripeljite seboj prijatelje. — Učvrščujmo našo postojanko s tem, da pridobivamo novih članov. — *Organizator.*

NA PRODAJ IMA

dobro ohranjene,

KONCERT—HARFEN—CITRE

JOSEPH TOPOLAK,

1332 Frederick Ave., Detroit, Mich.

VICTOR NAVINSHEK

331 GREEVE STREET, CONEMAUGH, PA.

Trgovina raznih društvenih potrebčin kot regalij, prekoračnic, znakov, kap, uniform, itd.

Moja posebnost je izdelovanje lepih svilenih zastav, bodisi slovenskih, hrvatskih ali ameriških, po zelo zmernih cenah.

V zalogi imam veliko izbero raznih godbenih instrumentov vseh vrst. Velika zaloga finih COLUMBIA GRAFONOL od \$30 do \$250 in slovenskih ter hrvatskih rekordov.

Moje geslo je:

Zmerne cene in točna postrežba.

Pišite po moj veliki cenik.

Naročila pošiljam v vse kraje Združenih držav. Za obilna naročila se toplo priporočam.

Prečitajte naš cenik knjig,

priobčen v tej izdaji. Velika izbira novih knjig, katere smo prejeli pred nekaj dnevi iz Slovenije.

**Največja zaloga
boljših književnih
del.**

LOUIS KVEDER

(200 Walsh Bldg.)

**434 Diamond St.,
PITTSBURGH, PA.**

Izdelujem pooblastila, kupne in darovalne pogodbe, testamentne in vsa v notarski posesti spadajoča dela.

ŠTEDLJIVI LJUDJE

vlagajo redno in investirajo razumno v

KASPAR STATE BANKI

največji jugoslovanski
banki v Zed. državah

1900 Blue Island Avenue
in vogal 19. ceste.

CHICAGO, ILLINOIS.

Kapital in prebitek

\$ 1,250,000.00

Pod vladnim in državnim nadzorstvom in Chicago Clearing House Ass'n.

Prodajamo parobrodne listke za vse prekomorske črte v Jugoslavijo in nazaj. Izdelujemo svedočbe (affidavits) za naseljence ter pošiljamo denar v staro domovino najhitreje in najceneje.

CENIK KJIG.

Nadaljevanje z 2. strani.

ZNANSTVENE RAZPRAVE, POLITIČNI IN GOSPODARSKO SOCIALNI SPISI, UČNE IN DRUGE KNJIGE IN BROŠURE.	
ALI JE RELIGIJA PRENEHALA FUNKCIONIRATI? Debata20
ANGLESKO-SLOVENSKI BESEDNJAK. (Dr. J. F. Kern)	5.00
DEMOKRATIZEM IN ZENSTVO. (Alojzija Štebi)10
GOSPODARSKA GEOGRAFIJA. (Dr. V. Šarabon), vezana	1.25
KATOLIŠKA CERKEV IN SOCIALIZEM25
KDO UNIČUJE PROIZVAJALNJE V MALEM20
KOMUNISTIČNI MANIFEST. (Karl Marks in Friderik Engels)20
KRATKA SRBSKA GRAMATIKA. (Dr. Josip Menecj)25
KRATKA ZGODOVINA SLOVENCEV, HRVATOV IN SRBOV. (Matija Pirc)40
O KONSUMNIH DRUŠTVIH10
O KULTURNEM POMENU SLOVENSKE REFORMACIJE. (Dr. I. Prijatelj), broširana40
POGLED V NOVI SVET10
POLITIČNO ŽIVLJENJE SLOVENCEV, od 4. jan. 1797, do 6. jan. 1919 leta, (Dr. Dragotin Lončar), vezana90
PSIHONE MOTNJE NA ALKOHOLSKI PODLAGI. (Ivan Robida, vezana	1.15
RAZVOJ SOCIALIZMA od utopije do znanosti, (Friderik Engels, prevel M. Žagar)35
REFORMACIJA IN SOC. BOJI SLOV. KMETOV, (Abditus) broširana45
SLOVENSKO-ANGLESKA SLOVNICA, izšla SNPJ., 364 strani, vezana v platno	3.00
SMERNICE NOVEGA ŽIVLJENJA. (Dr. K. Osvald), broširana50
SPOL-LJUBEZEN-MATERINSTVO. (Prof. dr. Z. Zahor), trda vezba40
SRBSKA POETNIKA. (J. T.)50
SPRETNA KUHARICA, broširana, \$1.00, vezana	1.25
SVETOVNA VOJNA IN ODGOVORNOST SOCIALIZMA, E. K.), broširana50
USTAVA, ruske socialistične fed. sovjetske republike10
VARNICA KUHARICA, (Marija Remeč), vezana	1.00
V NOVO DEZELO. (E. K.) broširana25
VOLJA IN DEJANJE, (psihologična analiza)25
ŠADEVNA PRODAJALNA ALI KONSUM10
ZAKON BIOGENEZE. (J. Howard Moore, prevel I. M.)	1.50
ZA STARO PRAVDO. (Fran Erjavce)50
ZBIRKA RUDARSKIH IN FUZINSKIH IZBAZOV, (J. Bezljaj)30
ZDRAVJE, zdravstvena revija za pouk o zdravstvu in zdravljenju, letnik 1921, broširana \$1, trdo vezana	1.50
ZDRAVJE, jan., feb., mare, april in majska izdaja letnika 1922, vsaka po10
ZGODOVINA SOCIALIZMA V SRBIJI (Fran Erjavce)25
ZGODOVINA SRBOV, HRVATOV IN SLOVENCEV, (Ant. Melik) trije zvezki, broširani, I. zv. 85c; II. zv. 75c; III. zv. 65c. Vsi trije zvezki 541 str.	2.25
RAZNO.	
AMERIŠKI DRUŽINSKI KOLEDAR, letnik 1916, vezan	40
letnik 1917, vezan	50
letnik 1919, vezan	50
letnik 1920, vezan	65
letnik 1921, broširan	50
letnik 1922, vezan	75
letnik 1922, broširan	50
letnik 1923, vezan	75
CANKARJEVA SLIKA na dopisnicah, 2 za 5c.	(Imamo jih dvojne vrste.)
DEMOKRACIJA, (Cankarjeva številka)10
KRES, revija, 1. 1922, št. 9-1025
KRES, revija, 1. 1923, št. 11-1225
KRES, kulturni mesečnik, 1. 1923, št. 2-3-440
NAJNOVEJSE INFORMACIJE O DOBAVI DRAVLJANSTVA ZEDINJENIH DRŽAV40
O ZDRAVSTVENIH NALOGAH SOC. ZAVAROVANJA, (Dr. Demet. Bleiweis-Trsteniški)10
PROLETAREC, vezani letniki, 1919, 1921 in 1922, vsaki	5.00
RDEČI PILOT, mesečnik prve vratne mladine za duhovno revolucijo, prva in druga številka05
TRIJE LABODJE, ilustrirana revija25
ANGLEŠKE KNJIGE.	
ANARCHISM AND SOCIALISM. (Geo. Plechanoff), vezana60
ANCIENT LOWLY, (C. Osborne Ward) dve knjige, 1313 strani, vezane	5.00
ANCIENT SOCIETY, (Lewis H. Morgan), vezana	1.50
BRASS CHECK, (Upton Sinclair). Slika korumpiranosti kapitalističnega žurnalizma, vezana	1.20
"DEBS, HIS AUTHORIZED LIFE AND LETTERS". (David Karsner), vezano v platno	1.20
END OF THE WORLD, (Dr. M. Wilhelm Meyer), vezana60
EVOLUTION OF MAN, (Wilhelm Bölsche), vezana60
EVOLUTION OF PROPERTY, (Paul Lafargue), vezana60
FOOD AND MY NEIGHBOR, (Robert Blatchford), vezana	1.25
GOOSE-STEP, (Upton Sinclair), Studija ameriškega visokošolstva nad katerim imajo kontrolo privatni interesi, vezana	1.10
IMPERIAL WASHINGTON, (R. F. Pettigrew), knjiga, ki opisuje prehodno dobo iz demokracije v denarni imperikalizem v Zed. državah, 441 strani, trda vezba	1.10
JUNGLE, (Upton Sinclair) povest iz čicaških klavnic	1.10
KARL MARX, biographical memoirs, (Wilhelm Liebknecht), vezana80
KING COAL, (Upton Sinclair), povest iz zadnjega štaka (1913) coloradskih premogarjev, trda vezba	1.10
LAW OF BIOGENESIS, (J. Howard Moore), vezana80
LIFE AND DEATH, (Dr. E. Teichmann), vezana80
OUTLINE OF HISTORY, (H. G. Wells), vezana, 1471 strani	1.10
PHYSICIAN IN THE HOUSE, (J. H. Greer, D. D.) Domani zdravnik, vezana	1.10
REPUBLIC OF PLATO, vezana	1.10
RIGHT TO BE LAZY, (Paul Lafargue), vezana80
ROBERTS RULES OF ORDER, vezana	1.10
SAVAGE SURVIVALS, (J. Howard Moore), vezana	1.10
SCIENCE AND REVOLUTION, Ernest Unterman, vezana80
SOCIAL REVOLUTION, (Karl Kautsky), vezana80
STRUGGLE BETWEEN SCIENCE AND SUPERSTITION, (A. M. Lewis), vezana80
THEY CALL ME CARPENTER, (Upton Sinclair), trda vezba	1.10
THE CRY FOR JUSTICE, (Upton Sinclair) vezana	1.10
THE DREAM OF DEBS, (Jack London)80
THE PROFITS OF RELIGION, Razprava o izrabljanju ver za privatne interese	1.10
THROUGH THE RUSSIAN REVOLUTION, (Albert Rhys Williams), s slikami, 311 strani, vezana v platno	1.10
100%. (Upton Sinclair). Povest patrijota	1.10
VITAL PROBLEMS IN SOCIAL EVOLUTION, (A. M. Lewis), vezana80
THOUGHTS OF A FOOL, (Evelyn Gladys), vezana	1.10
Naročilom priložite poštni ali presni money order, ček ali gotovino. Za manjša naročila lahke poštno poštne znamke.	
Vse knjige pošiljamo poštne pošto. Klubom in čitalnicam, pri večjih naročilih liberalen popust.	
Vsa naročila naslovite na:	
PROLETAREC	
3639 W. 26th Street,	
Chicago, Ill.	